

TEZE ČKA

Komunální politiky architektury
pro obce v ČR

KOMUNÁLNÍ POLITIKY ARCHITEKTURY PRO OBCE V ČR

Česká komora architektů (ČKA) již od komunálních voleb v roce 2014 upozorňuje na malé reflektování tématu péče o vystavěné prostředí v programech a prioritách obcí. Kvalitní prostředí přitom zásadně ovlivňuje kvalitu našich životů, a proto by péči o ně měla být přikládána velká váha právě v komunální politice. Vystavěné prostředí sídla je to, co nás ukotvuje, díky čemu se někde cítíme doma. Smyslem tohoto textu je povzbudit komunální politiky k zájmu o péči o prostředí jejich obcí.

Materiál je obecný, je vhodné jej proto doplnit o konkrétní místní podmínky. Doporučujeme nepředjímat konkrétní řešení, ale požadovat jejich kvalitní odbornou přípravu se zapojením veřejnosti. Česká komora architektů, která je ze zákona pověřena péčí o kvalitu vystavěného prostředí, je připravena samosprávě i veřejnosti poskytovat konzultace, v některých případech i bezplatně. Rozsah uvedených bodů je potřeba přizpůsobit i velikosti sídla. Vytyčené body mají sice význam samy o sobě, v celku se však jejich efekt násobí. Předlohou k této aktivitě je zkušenost dánských municipalit, kde jsou ustavovány Komunální politiky architektury od roku 1997, kdy poprvé vznikla ve městě Vejle. Výsledky jsou pro každého návštěvníka dobře patrné. Z českých měst je nejznámějším příkladem město Litomyšl, které se stalo dobrým příkladem dokonce celoevropského významu. Litomyšl má městskou architektku od roku 1992.

1. Strategický plán jako společná dohoda obce

Řada obcí má strategický plán. V praxi však bohužel zůstává formálním dokumentem bez jasných priorit, vazby na rozpočet a bez pravidelné aktualizace.

Strategický plán by měl být zásadní dokument obce – její celková vize vzniklá po široké diskusi. Jako součást strategického plánu by bylo vhodné mít i grafickou část s přehledným vyznačením záměrů a časovým plánem. Nabídne tak obci zpětnou vazbu jejího vývoje a bude dohodou nad prioritami. Měl by obsahovat plán investic a mapu majetku obce i míst vhodných pro architektonické soutěže. Může zhodnotit kvalitu historických budov a lokalit včetně brownfieldů, aby mohl být připraven plán jejich využití. Strategický plán je vhodné zpracovat či aktualizovat prioritně po ustavení nových koalic a první výstupy, které určí nejdůležitější místa a témata, mít během prvního roku volebního období. Je vhodné nastavit získávání potřebných informací k sledování plnění strategického plánu, zejména ekonomických dat, vstupů od občanů a ukazatelů kvality života. Strategický plán má být podkladem územního plánu. Hodnocení vývoje a užívání SP by mělo probíhat jednou ročně s případnými korekcemi. Důležitější je kvalita a kontinuita práce, nikoliv rychlost pořízení dokumentu.

2. Srozumitelná a jasná podoba územního plánu

Většina obcí má územní plán. Bohužel často slouží pouze k vypořádání individuálních požadavků, nikoliv k promyšlenému a společně dohodnutému směřování obce. Ostatní nástroje územního plánování zůstávají nevyužity.

Z územního plánu by se měl stát zásadní dokument obce, její prostorová vize. Aktivní mediace a participace strategického plánu směrem k veřejnosti mají přecházet plynule do aktivní mediace a participace územního plánu. Důležité lokality a témata (rozvojové plochy, centrum, rozvržení veřejného prostoru – včetně zeleně a všech druhů dopravy) je vhodné prověřit územní studií. Územní plán má být obecně srozumitelným dokumentem a obsahovat výkres urbanistické koncepce. Péče v rámci územního plánu má být věnována i krajinnému plánování a propojení obce s krajinou.

3. Zodpovědná správa městského/obecního majetku

Mnoha obcím chybí přehledné znázornění nemovitého majetku i strategie péče o něj. V důsledku toho se rozhoduje nekoncepčně a nepřehledně. Nejen pozemky, ale i budovy často leží nevyužitě.

Jako součást strategického plánu by bylo vhodné mít i mapu městského majetku a varianty strategie nakládání s majetkem města. Zapomenout by se nemělo na dostupné bydlení, možnosti rekonstrukcí ani na komunitní energetiku. Veřejné investice je vhodné konzultovat s městským/obecním architektem, pokud ho obec má. Přínosné je zpracovat mapu nevyužívaných pozemků a budov samosprávy a umožnit a podporovat jejich alternativní využití, a to i dočasné. Výhodné je vyhodnocovat náklady na údržbu komunikací, veřejných prostorů a provoz veřejné dopravy – aby bylo možné srovnávat různé části a optimalizovat je při nové zástavbě či přestavbách.

4. Zaměření na konkrétní projekty či problematiku (např. zelená páteř, prostředí řeky, nevyužívané areály/budovy, krajina v okolí města apod.)

Specifické problémy obce bývají často řešeny nahodile, podle aktuálních možností nebo dotačních výzev. Vhodnější je vybrat priority v rámci participace na strategickém plánu a připravovat jejich řešení adekvátní dobu a s odbornou péčí.

Zvýšenou péči je vhodné věnovat konkrétním specifickým problémům města, aby byly řešeny komplexně se zapojením kvalitních odborníků a za účasti veřejnosti. Tyto problémy je nejlepší vytipovat v rámci participace na tvorbě či aktualizaci strategického plánu. Řešení problémů doporučujeme připravit dle jejich priority a nenechat se při tom řídit pouze okamžitě dostupnou dotací, tak aby se jim věnoval dostatečný čas a mohla být zapojena veřejnost. Tím není dotčena důležitost obcí orientovat se v dotačních titulech. Zlomek nemandatorní části rozpočtu je vhodné věnovat formou participativního rozpočtu na realizaci námětů, které vzejdou ze strany občanů.

5. Využívání dotací pro kvalitní vystavěné prostředí

Mnoho obcí přistupuje k dotačním programům pouze jako k možnosti získat finance. Výsledkem jsou projekty připravené ve spěchu, bez dostatečné odborné přípravy a často bez jasné vazby na skutečné potřeby obce. Důsledkem může být frustrace občanů a nezájem o ovlivňování prostředí.

Obec má připravovat projekty průběžně podle potřeby. Ve většině případů to je studie, která bude dopracována při „oživení“ akce. V projektech musí být zahrnut i management veřejného prostoru včetně prostředí sídlišť. Před přípravou zadání projektů by měl probíhat participační proces. Kvalitní existující stavby a prostředí mají být přednostně rekonstruovány a revitalizovány namísto rozsáhlých asanací. Obec v tom může nabídnout poradenství i drobným vlastníkům (např. při úpravách rodinných domů na více bytových jednotek) a SVJ. Důležitým tématem by měla být odolnost. Při sledování možných dotačních titulů je přínosné zapojit i městského/obecního architekta a využít informační podpory České komory architektů.

6. Cílená podpora výtvarných intervencí a regulace reklamy včetně výdejních boxů

Řada obcí rezignovala na výtvarná díla ve veřejném prostoru. V západní Evropě a USA se již od 60. let uplatňuje praxe, kdy stát nebo města věnují část veřejné investice na výtvarné intervence. V ČR byla tato tradice zrušena. Města u nás rezignovala i na grafickou kvalitu svého prostředí a jsou často přeplněna nekvalitní a agresivní reklamou, a to i na veřejných pozemcích a budovách.

Město by mělo zahrnout úvahu o výtvarné složce jako součásti veřejné investice. Výtvarné intervence by měly být součástí strategického plánu. Je možné regulovat reklamy včetně výdejních boxů na svém správním území. Kontrolní funkci může mít architekt města nebo obce, pokud jej obec má.

7. Výběr zpracovatelů na základě kvality

Mnoho obcí vybírá zpracovatele veřejných zakázek pouze nebo převážně podle ceny bez ohledu na kvalitu. Bývá to zdůvodňováno strachem z obvinění ze subjektivního hodnocení. Výsledkem je výběr nejlevnějšího zpracovatele bez znalosti, jakou práci odvede. Zejména u projektů se ale rozhoduje i o ceně budoucí stavby a provozních nákladech, tedy o 10- až 100násobně větší investici. Podobné to je u zpracovatelů územních plánů. Bez posouzení akce jako celku dochází k plýtvání městskými financemi.

Zpracovatelé projektů i staveb nesmí být vybíráni pouze podle ceny, ale podle celkové kvality a dlouhodobé přínosnosti. U výběru projektantů je potřeba zohlednit i cenu budoucí stavby a jejího provozu. Pro výběr projektantů strategického plánu, územního plánu, urbanistických studií, veřejných prostranství i budov a výtvarných intervencí je nejvýhodnější využívat soutěž s předkládáním návrhů hodnocených porotou s nadpoloviční většinou nezávislých odborníků. Stejný postup platí i pro soutěže malého rozsahu, které mohou být i vyzvané na základě hodnocení portfolií. Městský/obecní architekt by měl být vybrán ve výběrovém řízení na základě doporučení odborné poroty.

8. Městský/obecní architekt

Řada obcí ještě nemá architekta města nebo obce. Obtížně pak pečují o komplexní rozvoj obce se znalostí strategického a územního plánu.

Doporučujeme zřídit a využívat pozice architekta města/obce v rozsahu dle možností obce (celý nebo částečný úvazek, forma externí spolupráce či sdílení jednoho architekta více obcemi). Městský architekt může administrovat architektonické soutěže. Může vyvíjet osvětovou a výchovnou činnost s cílem podnítit větší zájem veřejnosti o prostředí, zejména u dětí a mládeže. Může spolupracovat se školami a seniorskými kluby na vzdělávacích projektech. Může vést nebo se podílet na participaci a mediaci s občany i developery a stavebníky. Může mapovat stav budov v obci a nabízet poradenství ke komplexním rekonstrukcím. Může nabízet odborné služby obcím ve správním území. Bude mít přehled o dotacích a může pomoci při čerpání dotací týkajících se veřejného prostoru a prostředí včetně krajiny. Může dohlížet na kvalitu městských investic do výstavby a správy a může je koordinovat. Může využít spolupráce s Českou komorou architektů.

9. Zapojení občanů

Mnoho obcí se nevěnuje aktivní komunikaci se svými občany. Pokud ano, tak spíše nárazově a obtížně hledá jak mediátora, tak partnery takových setkání.

V návaznosti na strategický plán a územní plán by měla kontinuálně probíhat aktivní mediace obce s občany. Vhodné je využívat komunitního koordinátora (mediátora), který průběžně a aktivně představuje činnost obce a hledá způsoby zapojení veřejnosti. S komunitním koordinátorem by měl úzce spolupracovat architekt města/obce (pokud jím sám není) jako mediátor rozvoje vystavěného prostředí.

10. Vzdělávání veřejnosti

Mnoho obcí se nevěnuje vzdělávání občanů v zájmu a péči o společné prostředí. Tento nezájem vede k pasivitě a zvyšuje lhostejnost a vandalismus. Brání převzetí osobní odpovědnosti a identifikaci s prostředím a hrdosti „být doma“.

Obec se má věnovat vzdělávání veřejnosti v zájmu o prostředí, ve kterém žije, a motivovat ji ke spoluodpovědnosti. Do spolupráce je důležité zapojit školy, seniorské organizace a ostatní kulturní instituce obce. Školy je vhodné podporovat v účasti na vzdělávacích programech týkajících se zájmu a péče o prostředí. Pomoci by měl architekt města, spolupráce s Českou komorou architektů a neziskovými organizacemi, které se péčí o vystavěné prostředí a vzdělávání věnují.

K uplatňování všech těchto deseti bodů jednoznačně přispěje jasně vymezený harmonogram pro dané volební období. Je proto zásadní sestavit časový plán jednotlivých kroků pro celé volební období s uvedením jejich priorit. Strategickému plánu a zapojení občanů bude věnován zejména první rok. Přípravě podrobných zadání projektů s participací veřejnosti a architektonickým soutěžím je vhodné vyčlenit druhý rok. Třetí rok doporučujeme zpracovávání projektů a čtvrtý rok jejich realizaci. Menší akce lze realizovat již dříve, větší budou naplánovány v adekvátním rozmezí, aby byla upřednostněna kvalita před termínem.

Ing. arch. Petr Lešek, Ph.D.
místopředseda ČKA

